

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 24ης Ιανουαρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-164/99,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Amtsgericht Tauberbischofsheim (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της δίκης που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με διοικητική παράβαση κατά

Portugaia Construções L^{da},

η έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 49 ΕΚ) και του άρθρου 60 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 50 ΕΚ), καθώς και της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward (εισηγητή) και A. La Pergola, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Portugaia Construções L^{da}, εκπροσωπούμενη από τον B. Buchberger, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους W.-D. Plessing και C.-D. Quassowski,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Rispal-Bellanger και C. Bergeot,
- η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενη από τον M. A. Fierstra,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Fernandes και την S. Emídio de Almeida,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. Hillenkamp και τη M. Πατακιά, επικουρούμενους από τον R. Karpenstein, Rechtsanwalt,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Portugaia Construções L^{da}, της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 15ης Μαρτίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Μαΐου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 13ης Απριλίου 1999, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Μαΐου 1999, το Amtsgericht Tauberbischofsheim υπέβαλε, σύμφωνα με το άρθρο 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 49 ΕΚ) και του άρθρου 60 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 50 ΕΚ), καθώς και της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Arbeitsamt (οργανισμού απασχολήσεως εργατικού δυναμικού) του Tauberbischofsheim (Γερμανία) και της Portugaia Construções L^{da} (στο εξής: Portugaia), η οποία άσκησε ανακοπή κατά πράξεως επιβολής προστίμου ύψους 138 018,52 γερμανικών μάρκων (DEM).

Νομικό πλαίσιο

- 3 Ο Arbeitnehmer-Entsendegesetz (γερμανικός νόμος σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων, στο εξής: AEntG), όπως ίσχυε στις 26 Φεβρουαρίου 1996 και εφαρμόζεται στην κυρία δίκη, αφορά τις κατασκευαστικές επιχειρήσεις.
- 4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του AEntG επεκτείνει την εφαρμογή ορισμένων συλλογικών συμβάσεων γενικής εφαρμογής στους εργοδότες με έδρα στην αλλοδαπή και στους αποσπασμένους στη Γερμανία εργαζομένους τους. Η εν λόγω διάταξη έχει ως εξής:

«Οι νομικοί κανόνες συλλογικής συμβάσεως του κατασκευαστικού τομέα, της οποίας έχει αναγνωριστεί η γενική εφαρμογή κατά την έννοια των άρθρων 1 και 2 του κανονισμού για τις κατασκευαστικές επιχειρήσεις [...], εφαρμόζονται επίσης, εφόσον η επιχείρηση παρέχει κυρίως οικοδομικές υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 75, παράγραφος 1, σημείο 2, του νόμου για την προώθηση της εργασίας [...], και εφόσον το γερμανικό δίκαιο δεν διέπει κατά τα λοιπά την εργασιακή σχέση, στις εργασιακές σχέσεις μεταξύ εργοδοτών εγκατεστημένων στην αλλοδαπή και των μισθωτών τους που εργάζονται εντός του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής της συλλογικής αυτής συμβάσεως, όταν και καθόσον:

- 1) η συλλογική σύμβαση ορίζει ενιαία κατώτατη αμοιβή για όλους τους εργαζομένους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της και
- 2) οι εγκατεστημένοι εκτός γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής της συλλογικής αυτής συμβάσεως ημεδαποί εργοδότες οφείλουν επίσης να εγγυώνται στους μισθω-

τούς τους, που εργάζονται εντός του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής της συλλογικής συμβάσεως, τουλάχιστον τις συνθήκες εργασίας που προβλέπονται από τις ισχύουσες συλλογικές συμβάσεις στον τόπο εργασίας.»

- 5 Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, τρίτο και τέταρτο εδάφιο, του AEntG, ένας εργοδότης κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου υποχρεούται να εγγυάται στον αποσπασμένο μισθωτό του τις συνθήκες εργασίας που ορίζονται με το πρώτο εδάφιο του εν λόγω άρθρου.
- 6 Βάσει του άρθρου 5 του AEntG, η παράβαση των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων του άρθρου 1 του εν λόγω νόμου τιμωρείται ως διοικητική παράβαση. Σύμφωνα με το άρθρο 29 του Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (γερμανικού νόμου περί διοικητικών παραβάσεων), ο δικαστής μπορεί να διατάξει την απόδοση του χρηματικού οφέλους που αποκτήθηκε από συμπεριφορά κολάσιμη με χρηματικό πρόστιμο.
- 7 Στις 2 Σεπτεμβρίου 1996 οι κοινωνικοί εταίροι στον γερμανικό κατασκευαστικό τομέα συνήψαν, με ισχύ από 1ης Οκτωβρίου 1996, αλλά το νωρίτερο κατά την ημερομηνία ενάρξεως της γενικής της εφαρμογής, τη συλλογική σύμβαση περί κατώτατου μισθού για τον κατασκευαστικό τομέα εντός της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (στο εξής: συλλογική σύμβαση).
- 8 Η συλλογική σύμβαση αναγνωρίσθηκε ως γενικής εφαρμογής στις 12 Νοεμβρίου 1996, αλλά δεν άρχισε να ισχύει παρά την 1η Ιανουαρίου 1997.
- 9 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί επιπλέον ότι, κατά το εφαρμοστέο στις συλλογικές συμβάσεις γερμανικό δίκαιο, οι κοινωνικοί εταίροι έχουν τη δυνατότητα να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις σε διαφορετικά επίπεδα, δηλαδή τόσο σε ομο-

σπονδιακό όσο και σε επίπεδο επιχειρήσεων. Συναφώς, οι ειδικές συλλογικές συμβάσεις υπεριοχύουν κατ' αρχήν των γενικών συλλογικών συμβάσεων.

Η κυρία δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Η Portugaia είναι εταιρία με έδρα την Πορτογαλία. Μεταξύ Μαρτίου και Ιουλίου 1997 εκτέλεσε βασικές οικοδομικές εργασίες στο Tauberbischofsheim. Για να εκτελέσει τις εργασίες αυτές, απέσπασε πλείονες από τους υπαλλήλους της στο εργοτάξιο αυτό.

- 11 Τον Μάρτιο και τον Μάιο 1997, ο οργανισμός απασχολήσεως εργατικού δυναμικού του Tauberbischofsheim προέβη σε έλεγχο των συνθηκών εργασίας στο προαναφερθέν εργοτάξιο. Βάσει εγγράφων υποβληθέντων από την Portugaia, διαπίστωσε ότι στους εργαζομένους που αφορούσε ο έλεγχος καταβαλλόταν μισθός κατώτερος του ελαχίστου καταβλητέου βάσει της συλλογικής συμβάσεως. Κατά συνέπεια, επέβαλε την καταβολή του υπολοίπου, δηλαδή της διαφοράς μεταξύ του καταβλητέου ωρομισθίου και του πράγματι καταβληθέντος επί τον συνολικό αριθμό ωρών εργασίας, ήτοι ποσού 138 018,52 DEM.

- 12 Το αιτούν δικαστήριο, ενώπιον του οποίου η Portugaia άσκησε ανακοπή κατά της κατ' αυτής πράξεως περί επιβολής του εν λόγω προστίμου, εκφράζει αμφιβολίες ως προς το συμβατό της γερμανικής νομοθεσίας με τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης. Συναφώς, επισημαίνει ότι ο AEntG σκοπεύει, βάσει της αιτιολογικής του εκθέσεως, να προστατεύσει την εγχώρια αγορά εργασίας — ιδίως από το «κοινωνικό ντάμπινγκ» το οφειλόμενο στην αθρόα εισροή εργαζομένων που παρέχουν φθηνότερη εργασία —, να μειώσει την ανεργία στην ημεδαπή και να επιτρέψει στις γερμανικές επιχειρήσεις να προσαρμοσθούν στην κοινοτική εσωτερική αγορά. Το εν λόγω δικαστήριο προσθέτει ότι, αντίθετα προς τους Γερμανούς εργοδότες, οι εργοδότες των άλλων κρατών μελών δεν έχουν τη δυνατότητα να συνάπτουν ειδικότερες συλλογικές συμβάσεις με γερμανική συνδικαλιστική ένωση για να αποφύγουν την εφαρμογή της συλλογικής συμβάσεως.

- 13 Εκτιμώντας ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία της κοινοτικής ρυθμίσεως, το Amtsgericht Tauberbischofsheim αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Συνάδει με το κοινοτικό δίκαιο η ερμηνεία της οδηγίας 96/71/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών [...] ή, σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της οδηγίας αυτής, η ερμηνεία των άρθρων 59 επ. της Συνθήκης ΕΚ υπό την έννοια ότι ως επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος, δυνάμενοι να δικαιολογήσουν περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στις περιπτώσεις αποσπάσεως εργαζομένων, μπορούν να θεωρηθούν όχι μόνον η κοινωνική προστασία των αποσπασμένων εργαζομένων αλλά και η προστασία του κατασκευαστικού τομέα της εθνικής οικονομίας και η μείωση της ανεργίας στην ημεδαπή προς αποφυγή κοινωνικών εντάσεων;
- 2) Αποτελεί, κατά τη Συνθήκη ΕΚ, μη δικαιολογούμενο περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών το γεγονός ότι οι ημεδαποί εργοδότες μπορούν, διά της συνάψεως (υπερισχύουσας) συλλογικής συμφωνίας αφορώσας ειδικά το προσωπικό των επιχειρήσεών τους, να προβλέψουν μισθούς χαμηλότερους από το κατώτατο όριο που έχει καθοριστεί με συλλογική σύμβαση της οποίας έχει αναγνωρισθεί η γενική εφαρμογή, ενώ οι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη εργοδότες δεν έχουν — τουλάχιστον στην πράξη — τη δυνατότητα αυτή, στην περίπτωση που σκοπούν να αποσπάσουν εργαζομένους στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 14 Όπως ορθώς επισημαίνει η Ολλανδική Κυβέρνηση, δεν υφίσταται λόγος να εξετασθεί το πρώτο ερώτημα από την άποψη της οδηγίας 96/71. Συγκεκριμένα, η προθεσμία μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο, που έληγε στις 16 Δεκεμβρίου 1999, δεν είχε λήξει κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κυρίας δίκης.

- 15 Επομένως, η επίμαχη στην κυρία δίκη ρύθμιση πρέπει να εξετασθεί μόνο υπό το φως των άρθρων 59 και 60 της Συνθήκης.
- 16 Κατά πάγια νομολογία το άρθρο 59 της Συνθήκης επιτάσσει όχι μόνον την εξάλειψη κάθε δυσμενούς διακρίσεως που υφίσταται λόγω της ιθαγένειάς του ο εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος παρέχων υπηρεσίες, αλλά και την κατάργηση κάθε περιορισμού, ακόμη και αν αυτός εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στους ημεδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες όσο και σ' αυτούς των άλλων κρατών μελών, οσάκις μπορεί να παρεμποδίσει, να παρενοχλήσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστικές τις δραστηριότητες του παρέχοντος υπηρεσίες όταν αυτός είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος, όπου νομίμως παρέχει ανάλογες υπηρεσίες (βλ. αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 1991, C-76/90, Säger, Συλλογή 1991, σ. I-4221, σκέψη 12, της 9ης Αυγούστου 1994, C-43/93, Vander Elst, Συλλογή 1994, σ. I-3803, σκέψη 14, της 28ης Μαρτίου 1996, C-272/94, Guiot, Συλλογή 1996, σ. I-1905, σκέψη 10, της 23ης Νοεμβρίου 1999, C-369/96 και C-376/96, Arblade κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-8453, σκέψη 33, και της 15ης Μαρτίου 2001, C-165/98, Mazzoleni και ISA, Συλλογή 2001, σ. I-2189, σκέψη 22).
- 17 Ειδικότερα, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εξαρτά την παροχή υπηρεσιών στο έδαφός του από την τήρηση όλων των απαιτούμενων προϋποθέσεων εγκαταστάσεως και κατ' αυτόν τον τρόπο να στερεί από κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα τις διατάξεις της Συνθήκης που σκοπούν ακριβώς στη διασφάλιση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Säger, σκέψη 13).
- 18 Συναφώς, η εφαρμογή των ρυθμίσεων του κράτους μέλους υποδοχής επί των παρεχόντων υπηρεσίες μπορεί να παρεμποδίσει, να παρενοχλήσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την παροχή υπηρεσιών από παρέχοντες τις υπηρεσίες εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη, καθόσον συνεπάγεται πρόσθετες δαπάνες και πρόσθετες οικονομικές και διοικητικές επιβαρύνσεις (προαναφερθείσα απόφαση Mazzoleni και ISA, σκέψη 24).

- 19 Εντούτοις, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι οι ρυθμίσεις αυτές, όταν εφαρμόζονται σε κάθε άτομο ή επιχείρηση που ασκεί δραστηριότητα στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, μπορούν να δικαιολογηθούν από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, εφόσον το συμφέρον αυτό δεν διασφαλίζεται από τους κανόνες στους οποίους υπόκειται ο παρέχων τις υπηρεσίες εντός του κράτους μέλους όπου είναι εγκατεστημένος και εφόσον οι ρυθμίσεις είναι πρόσφορες προς εξασφάλιση της επιτεύξεως του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν και δεν βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού μέτρου (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1981, 279/80, Webb, Συλλογή 1981, σ. 3305, σκέψη 17, της 20ής Φεβρουαρίου 2001, C-205/99, Analir κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-1271, σκέψη 25, και προαναφερθείσα απόφαση Mazzoleni και ISA, σκέψη 25).
- 20 Μεταξύ των επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος που έχει ήδη αναγνωρίσει το Δικαστήριο συγκαταλέγεται η προστασία των εργαζομένων (βλ., ιδίως, προαναφερθείσες αποφάσεις Webb, σκέψη 19, Arblade κ.λπ., σκέψη 36, και Mazzoleni και ISA, σκέψη 27).
- 21 Όσον αφορά, ειδικότερα, τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας περί κατωτάτων μισθών, όπως αυτές για τις οποίες πρόκειται στην κύρια δίκη, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατ' αρχήν, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιβάλλει σε επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, η οποία παρέχει υπηρεσίες εντός του εδάφους του πρώτου κράτους μέλους, την υποχρέωση να καταβάλλει στους εργαζομένους της την κατώτατη αμοιβή που προβλέπει η νομοθεσία αυτού του κράτους (αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1982, 62/81 και 63/81, Seco και Desquenue & Giral, Συλλογή 1982, σ. 223, σκέψη 14, και προαναφερθείσες αποφάσεις Guiot, σκέψη 12, Arblade κ.λπ., σκέψη 33, και Mazzoleni και ISA, σκέψεις 28 και 29).
- 22 Με άλλα λόγια, μπορεί να γίνει δεκτό ότι, κατ' αρχήν, η εφαρμογή από το κράτος μέλος υποδοχής της σχετικής με τον κατώτατο μισθό νομοθεσίας του στους παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος, και συγκεκριμένα την προστασία των εργαζομένων.

- 23 Εντούτοις, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η εφαρμογή μιας τέτοιας νομοθεσίας δεν συνάδει με τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης (βλ., συναφώς, προαναφερθείσα απόφαση *Mazzoleni και ISA*, σκέψη 30).
- 24 Εναπόκειται, επομένως, στις εθνικές αρχές ή, κατά περίπτωση, στα δικαστήρια του κράτους μέλους υποδοχής, πριν εφαρμόσουν τη σχετική με τον κατώτατο μισθό νομοθεσία στους παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος, να εξακριβώνουν αν η νομοθεσία αυτή επιδιώκει πράγματι, και μάλιστα με πρόσφορα μέσα, σκοπό γενικού συμφέροντος.
- 25 Στην κυρία δίκη, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι από την αιτιολογική έκθεση του ΑΕπiG προκύπτει ότι ο νόμος αυτός αποσκοπεί στην προστασία του εγχώριου κατασκευαστικού τομέα και στη μείωση της ανεργίας προκειμένου να αποφευχθούν κοινωνικές εντάσεις.
- 26 Όμως, κατά πάγια νομολογία, τα μέτρα τα οποία συνιστούν περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν μπορούν να δικαιολογηθούν λόγω σκοπών οικονομικής φύσεως, όπως είναι η προστασία των εγχώριων επιχειρήσεων (βλ., ως πλέον πρόσφατη, την απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2001, C-49/98, C-50/98, C-52/98 έως C-54/98 και C-68/98 έως C-71/98, *Finalarte κ.λπ.*, Συλλογή 2001, σ. I-7831, σκέψη 39).
- 27 Πάντως, είναι μεν αληθές ότι η πρόθεση του νομοθέτη, όπως εκδηλώνεται στην αιτιολογική έκθεση νόμου, μπορεί να αποτελεί ένδειξη ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό του εν λόγω νόμου, πλην όμως η πρόθεση αυτή δεν μπορεί να είναι καθοριστική (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Finalarte κ.λπ.*, σκέψη 40).

- 28 Στο αιτούν δικαστήριο αντιθέτως απόκειται να εξακριβώσει αν, εκτιμωμένη αντικειμενικώς, η επίμαχη ρύθμιση στην κύρια δίκη διασφαλίζει την προστασία των αποσπασμένων εργαζομένων (προαναφερθείσα απόφαση Finalarte κ.λπ., σκέψη 41).
- 29 Όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, πρέπει συναφώς να εξακριβωθεί ότι η εν λόγω ρύθμιση συνεπάγεται για τους ενδιαφερομένους εργαζομένους πραγματικό πλεονέκτημα που συμβάλλει σημαντικά στην κοινωνική προστασία τους. Στο πλαίσιο αυτό, η δεδηλωμένη πρόθεση του νομοθέτη μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μια περισσότερο εμπειριστατωμένη εξέταση των πλεονεκτημάτων που παρέχονται ενδεχομένως στους εργαζομένους με τα μέτρα που έλαβε ο νομοθέτης αυτός (προαναφερθείσα απόφαση Finalarte κ.λπ., σκέψη 42).
- 30 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά την εκτίμηση του αν η εφαρμογή από το κράτος μέλος υποδοχής στους εγκατεστημένους σε άλλο κράτος μέλος παρέχοντες υπηρεσίες της εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει κατώτατο μισθό συνάδει με τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης, εναπόκειται στις εθνικές αρχές ή, κατά περίπτωση, στα εθνικά δικαστήρια να εξακριβώνουν αν η νομοθεσία αυτή, εκτιμωμένη αντικειμενικώς, διασφαλίζει την προστασία των αποσπασμένων εργαζομένων. Συναφώς, αν και η δεδηλωμένη πρόθεση του νομοθέτη δεν μπορεί να είναι καθοριστική, μπορεί εντούτοις να αποτελεί ένδειξη ως προς τον σκοπό που επιδιώκει η εν λόγω ρύθμιση.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 31 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το γεγονός ότι οι ημεδαποί εργοδότες μπορούν, συνάπτοντας συλλογική συμφωνία ειδικά για το προσωπικό των επιχειρήσεών τους, να ορίζουν μισθό χαμηλότερο από το κατώτατο

όριο που έχει καθοριστεί με συλλογική σύμβαση αναγνωρισμένη ως γενικής εφαρμογής, ενώ οι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος εργοδότες δεν μπορούν να το πράττουν, αποτελεί αδικαιολόγητο περιορισμό στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.

- 32 Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το ερώτημα αυτό είναι απαράδεκτο, διότι έχει καθαρά υποθετικό χαρακτήρα, και ότι η απάντηση είναι προφανώς ατελέσφορη για την επίλυση της διαφοράς στην κυρία δίκη. Ειδικότερα, η εν λόγω κυβέρνηση επισημαίνει ότι, εξ όσων γνωρίζει, δεν υπάρχει, όσον αφορά τους κλάδους στους οποίους οι αλλοδαποί εργοδότες υποχρεούνται να σέβονται τις σχετικές με τον κατώτατο μισθό συλλογικές συμβάσεις, καμία συλλογική συμφωνία επιχειρήσεως προβλέπυσα ότι οι ενδιαφερόμενοι Γερμανοί εργοδότες μπορούν να επιβάλλουν στους εργαζομένους τους δυσμενέστερους όρους εργασίας από αυτούς τον σεβασμό των οποίων επιβάλλει ο AEntG.
- 33 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Αρκεί συναφώς να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, μόνο στα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν επιληφθεί της διαφοράς και πρόκειται να αναλάβουν την ευθύνη της εκδοθησομένης αποφάσεως, εναπόκειται να εκτιμούν, ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε υποθέσεως, τόσο το αν είναι αναγκαία η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, προκειμένου να είναι σε θέση να αποφανθούν, όσο και τη λυσιτέλεια των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο ερωτημάτων. Η απόρριψη αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου είναι δυνατή μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητείται από το δικαστήριο αυτό ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της κύριας δίκης (βλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 1994, C-332/92, C-333/92 και C-335/92, Eurico Italia κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-711, σκέψη 17). Όμως, τέτοια περίπτωση δεν συντρέχει εν προκειμένω.
- 34 Ως προς την ουσία, το γεγονός ότι, αντιθέτως προς τον εργοδότη του κράτους μέλους υποδοχής, ο εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος εργοδότης δεν έχει τη δυνατότητα να αποφύγει την υποχρέωση καταβολής του κατώτατου μισθού που προβλέπει η συλλογική σύμβαση του τομέα της οικείας δραστηριότητας αποτελεί άνιση μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 59 της Συνθήκης. Επιβάλλεται συναφώς να υπογραμμισθεί ότι δεν έγινε επίκληση κανενός από τους δικαιολογητικούς λόγους που αναφέρει η Συνθήκη.

- 35 Επιβάλλεται, συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα να δοθεί η απάντηση ότι το γεγονός ότι οι ημεδαποί εργοδότες μπορούν, συνάπτοντας συλλογική συμφωνία ειδικά για το προσωπικό των επιχειρήσεών τους, να ορίζουν μισθό χαμηλότερο από το κατώτατο όριο που έχει καθοριστεί με συλλογική σύμβαση αναγνωρισμένη ως γενικής εφαρμογής, ενώ οι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος εργοδότες δεν μπορούν να το πράττουν, αποτελεί αδικαιολόγητο περιορισμό στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 36 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Γαλλική, η Ολλανδική και η Πορτογαλική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 13ης Απριλίου 1999 το Amtsgericht Tauberbischofsheim, αποφαινεται:

- 1) Κατά την εκτίμηση του αν η εφαρμογή από το κράτος μέλος υποδοχής στους εγκατεστημένους σε άλλο κράτος μέλος παρέχοντες υπηρεσίες της εθνικής**

νομοθεσίας που προβλέπει κατώτατο μισθό συνάδει με το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 49 ΕΚ) και το άρθρο 60 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 50 ΕΚ), εναπόκειται στις εθνικές αρχές ή, κατά περίπτωση, στα εθνικά δικαστήρια να εξακριβώνουν αν η νομοθεσία αυτή, εκτιμωμένη αντικειμενικώς, διασφαλίζει την προστασία των αποσπασμένων εργαζομένων. Συναφώς, αν και η δεδηλωμένη πρόθεση του νομοθέτη δεν μπορεί να είναι καθοριστική, μπορεί εντούτοις να αποτελεί ένδειξη ως προς τον σκοπό που επιδιώκει η εν λόγω ρύθμιση.

- 2) Το γεγονός ότι οι ημεδαποί εργοδότες μπορούν, συνάπτοντας συλλογική συμφωνία ειδικά για το προσωπικό των επιχειρήσεών τους, να ορίζουν μισθό χαμηλότερο από το κατώτατο όριο που έχει καθοριστεί με συλλογική σύμβαση αναγνωρισμένη ως γενικής εφαρμογής, ενώ οι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος εργοδότες δεν μπορούν να το πράττουν, αποτελεί αδικαιολόγητο περιορισμό στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.

Jann

Edward

La Pergola

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Ιανουαρίου 2002.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

R. Grass

P. Jann